

27. Aug. 1843

FACTS

Date:

27. Aug. 1843

Page number:

Dagbog C, side 6-12

TRANSCRIPTION

27 August.

Den gamle Forvalter Herdal og hans Kone¹ toge vel imod mig da jeg kom til Gaarden; det var henad Eftermiddagen og endnu samme Aften gik vi ud til Vindekilde; saaledes kaldes en yndig Dal paa Skraaningen ned mod Stranden paa Søndresiden. Den er heelt bedækket af [overstreget: et] fiint Grønsvær, hist og her bevoxet med mange Tjørnebuske; igjennem den laveste Deel af Sænkningen betegner en yndig Eng med en krum Linie af blaagrønne Vandplanter en Kildes Leie. Denne udgyder sig først i et lille Basin, hvorfra den •7• risler ned i Stranden. Jeg tegnede et Udkast af denne deilige Dal,² der ret overraskede mig ved sit venlige Udseende. Næste Morgen stod jeg tidligt op for ret at nyde Godt af mit korte Besøg, men saae til min Bedrøvelse at Alt var indhyllet i en kold, tæt Strand-Taage, saa man imellem ikke kunde see Gjenstande der vare ganske nær. Kl: 9 vilde jeg ikke vente længere, men gik ud med Honoratus.³ Jeg følger her ikke vor Vandring, men opskriver Gjenstandene jeg saae som de ligge for hinanden naar man gaaer fra Gaarden imod Nord og saa Pynten rundt. Først kommer da Gaardens Have, som gjorde et yderst behageligt Indtryk paa mig. Jeg holder ikke af Haver i det Hele og forstaaer slet ikke at skatte vore nyere engelske Anlæg, selv dem paa Fredensborg, som Gartner Rothe⁴ har anlagt og som vel hører til de bedre, kan jeg dog ikke ret glæde mig over. De sædvanlige, nu brugelige Anlæg med store fattige Grønpletter og Gange i de vilkaarligste, hensigtsløseste Krumninger ere mig modbydelige. Men i mellemstunder kan et enkelt Parti i en Have for mig have noget yderst tiltrækkende, som Partiet med Buxbomhækkene i Krohaven i Hornbek o a fl; dette gjaldt om hele denne Have. Den er lille, har kun en bred krum Gang med Rosenhækker heelt igjennem paa begge Sider og en lige, paa den ene Side begrændset af en af Længerne og paa den anden Side staaer en Række unge, kraftige Asketræer, der ikke ere højere end Længden, men deilige alligevel i deres ungdommelige Frodighed. Det er ikke Roserne eller Asketræerne eller Kaalen i de mellem- •8• liggende Qvarterer, som gjorde mig den saa kjær, det er det hele Anlæg, den synes saa stor og er saa fordringsløs, Gangen saa naturlig bøiet, at man gaaer i den med samme Lethed, som paa en Stie over Marken – det er en Have som jeg holdt af. Derefter bliver det første jeg saae Paradishulen af Bønderne kaldet: Smørhullet. Jeg antager at de finder en saadan Smørsø i et Grødfad saa deilig at de tillægger smukke Steder dette ækle Navn; paa Frederiksværk havde ogsaa en af de yndigste Pletter det samme Navn, og fine Folk søgte [der] at bøde paa det med Navne, ligesaa ækle i en anden Retning, saasom: Ulvesvælg ligesom man her har kaldt denne Dal: Paradiishulen, et Navn der dog i mine Øren klang deiligt og af mine Øine aldeles blev billiget. Denne Dal ligger langt fra Gaarden ude paa Odden, men den mellemliggende Strækning er som hele Refsnæs ovenpaa og har ved den nordre Kyst intet Ualmindeligt.

Paradishulen er en rund Dal, Hule eller Sænkning, saa man i en lille Afstand kun seer en Stribe, dannet ved Toppene af de Tjørne der voxer nede i den; disse ere rigt gjennemslyngede af vild Humle, der giver Dalen et yppigt og mildt Udseende, der i høieste Grad forbauser, da den ligger heelt ude mod Pynten, der har intet mindre end mildt i sit Udvortes. Nogle af Tjørnene er høistammede, som dem der staae Jægersborg Dyrehave, og det Hele •9• er virkelig meget kjønt. Lidt længere ude, lige paa Skrænten er igjen en tornebevokset Kløft, et rigtigt Rævehjem. Endnu yderligere betragtede vi et nedstyrtet Stykke af en egen fiin rød Leerart. Dens Farve var som brændt lys Okker revet i Olie og Massen saa fiin, at man, veed at gnide det mellem Fingrene, ikke finder det mindste Korn, og saa feed at det vanskelig vilde slippe Stokken, hvormed vi stak i den fugtige Masse. Ogsaa hvidt Leer af lignende Beskaffenhed var der, og jeg troede, det maatte kunde anvendes til Et eller Andet. Selve Pynten har intet Usædvanligt; Klinten er ikke meget høi, for en Deel grøn. Oppe paa Spidsen er Skandseanlæg fra Krigens Tid. Min Fader havde her Commando,⁵ og han har fortalt, at Folkene vare indkvarterede i Jordhytter, som de selv gravede, og overmalte med Jordfarver, de fandt i Klinterne; jeg formoder den ovenomtalte røde Leer hertil blev anvendt; ogsaa kraftig gule Okkere saae jeg flere Steder. En gloende Kugle var deres Kakkelovn, og dermed Huset færdigt. Naar man nu gaaer yderst ude fra langs med den søndre Side, da vil man finde høist interessante Ting. Oppe fra Batteriet seer det godt ud at see ind mod Landet, da man har Vandet og de smukt krummede Bredder paa begge Sider, baade i Nord og Syd; jeg gjorde to raa Udkast af disse smukke Partier,⁶ men maatte beklage den tykke Taage, der kun i Øieblikke lod mig skimte de fjernere Banker, og ved alle mine Tegninger fra disse to Dage, den Flygtighed hvormed de ere gjorde som Følge af den •10• knappe Tid jeg havde. Først har man paa Søndresiden en deilig Klint, bevokset med blaagraa Buske og paa den øverste Rand kantet med Tjørn. Længere inde en ussel Fiskerhytte ved Foden af en lille høi Skandse, paa hvis Volde nu voxer Torne. Et godt Stykke østligere ligger som et Forbjerg det smukke Bavnebjerg; paa den Side der vender indad mod Fjorden er et Kildevæld, hvis Væde farver et Stykke af Skraaningen deilig grøn. Lidt udenfor Bavnebjerg i Vandet ligger Blak, den store Steen, der af Sorg over Prinds Valdemars Død stak Hovedet over [under] Vandet, som der staaer i den smukke Kæmpevise. Jeg saae kun Toppen af den over Vandfladen, men man sagde mig, at der imellem den og Kysten var 3 Favne Vand lige ved Stenen, saa den maa ikke være saa ringe, og Jagten kunne gaae indenfor den. Længere hen fandt jeg en Leerklint af en saa paaafaldende vild Form, at jeg ikke kunde undlade at tegne den⁷. Den var næsten lodret, slikket glat af Regnen og stærkt furet af det nedskyllende Regnvand; her morede det os ret at vælte store Stene, som sad i Skraaningen eller laae deroppe tæt ved Kanten; med stor Voldsomhed rullede de ned, og naar een naaede

Vandet eller tørnede mod en Anden, morede vi os ret. [overstreget: Nu antog Kys] Lige inden for denne Klint var Vindekilde, jeg før skrev om, og fra nu af var Klintærækken uafbrudt dannet i de deiligste og meest maleriske Former. Jeg kan ærgre mig over den Lyst: idelig at vilde lig-
•11• ne disse vilde Strandbakker med Norge og Schweitz, hvor kan Leer og Sandbakker ligne Bjerge af Steen? og hvorfor er det ikke godt nok at det ligner Danmark? Det er netop Danmarks Kyst i sin ædleste, men tillige vildeste Karacteer. For Danmark burde jeg sætte Sjælland – jeg kjender ikke Klitterne dervore ved Vestervovvov. Men undres maa man rigtignok, naar man tænker paa Sællands Kyst langs Øresund, hvor venlige Bøgeskove gaaer lige ud til Sundet, hvor Kysten er livlig og bebygget med Leier og Lyststeder hele Veien, og den samme lille Ø kan i Nord Vest vise sig saa barsk og vild. Hvor kommer det dog, at jeg føler mig mere tiltrukket af dette end af hiint. [overstreget: Den] Hiin Kyst, hvor man alle Øieblikke møder Damer med Parasoller, er mig dog langt fra saa kjær som denne Tunge, hvor Broder Ratus og jeg vandrede i grove Klæder og ikke saae andet Levende end en enkelt Maage, en stor Ven! af dem som Bønderne kalde: Torske-Marer eller Ma'er, og anden Lyd hørte vi ikke, end Strandfuglenes Piben og Fløiten. Jeg var saa glad, min kjære Føde-Ø var blevet mig langt rigere og dyrebarere ved mit nye Bekjendskab med dens vestligste Hjørne; og det deiligste næsten havde jeg endnu ikke seet. Som sagt Klinten fortsattes med rig Afvexling i Form; et Par Gange var der nogle Kløfter og ved at omgaae en lidt fremtrædende Pynt, befandt vi os atter i en af disse •12• eiendommelige Dale eller Sænkninger, hvor Klinten træder tilbage, saa der dannes en Huling rundt begrændset i Dybden af en krum grøn Flade, ud mod Havet afbrudt til begge Sider af de steile Klinter. Denne kaldtes: Grimsdalen – der var i den intet Vandløb, men enten i den, eller en mindre, jeg senere kom til, var det at jeg saae en Masse Steen nedrullet; Steen man havde skaffet bort fra Marken og nedstyrtet her, hvor man nemmest blev af med dem; men Skraaningen hvor de var nedvæltede var ikke saa stærk, at de havde løbet langt; de største længst, og der var mange store; de dannede en heel Masse, og ovenfor dem en stor Mængde mindre. Det saae ud som en fremstyrtende Masse, der truede med at knuse, hvad der maatte komme i Veien. Det her Beskrevne saae jeg paa to Vandringer – een om Formiddagen og een om Eftermiddagen; nu nærmede Tiden sig, da jeg maatte tænke paa at vende tilbage til Gaarden hvorfra jeg samme Aften skulde ride til Kallundborg igjen. Men længe havde en guul Skrænt [notatet forstsat den følgende dag]

¹ Avlforvalter på Refsnæsgaarden, Frederik Sigfrid Herdal (f. ca. 1773) var ugift men boede med sin husholderske, Andrea Christine Gram (f. ca. 1780).

² Museet på Koldinghus, inv.nr. 14963.

³ Lundbyes mellemste lillebror, Honoratus R. Lundbye (1821-1888).

⁴ Slotsgartner Rudolph Rothe (1802-1877).

⁵ Joachim Theodor Lundbye (1778-1841) havde som ung artillerikaptajn under Englandskrigene haft kommandoen over stillingen på Røsnæs.

⁶ Den Hirschsprungske Samling, inv.nr. 1283.

⁷ Antagelig Den Kgl. Kobberstiksamling, KKSgb18. En anden tegning med samme motiv, men næppe udført på stedet, er afbildet i Karl Madsen: Johan Thomas Lundbye 1818-1848, København 1949, s. 71.

af Bøger, Prædiker og Ligt, men naar vi søtt
Begyndelses- Ord- Toraad var sluppet af,
da gik Traaten ufeilbarlig hver gang i sin,
og inden at afbrjæde hans Tale, mærkelig nok!
Engen gammel Mand blev antalt inden som
Oldingen, den sønnevide, hedagede Jubbø-
Ord som: den hæderlige Mand, den værdige
Kone var idelig i hans Minde, der ogsaa
gjorde sig skyldig i en tvelede's Brag af Ordet:
Peripheri. Vi gik videre; han lovede at
følge mig lige til Gaarden - Vi kom til
Bjørnstrup, en vænneelig og lille Landsby;
Noget længere inde kunde vi til benytte:
Fullere-pløiere, flere pløiere, der nu pløies
over, men dog temmelig store endnu. Amullen
disse pløiere skal Vaadmar Leiers og Lagmars
Søn have dræbt ved et Vaadmark's paa Jagt.
Noget give 4 Andre kun 2 Banker Navn af Fullere-
pløiere; een af disse ligger paa Nefnesgaardens
food og her maatte vi ogsaa min Brøder, der
skulde ind at se til Falkene i Marken

24 August.

Den gamle Forvalter Hordal og hans Kone toge vel ind
mig da vi kom til Gaarden; det var nemlig Eftermiddag
og endnu samme Aften gik vi ind til Vinder-
hille; saaledes kaldes en yndig Dal paa Skraaingen,
med mod Stranden paa Søndresiden. Den er heelt
bedækket af et fint Græs, vist og her beveget
med mange Bjørnbærke; igjennem den laveste Dal
af Søknængen betegner en yndig Eng med en krum
Linie af beaagronne Vandplanter en Kildes Leier.
Denne indgik sig først i et lille Bælt, hvorfra den

vises ned i Stranden. Jeg tegner et Måst af denne
deilige Dal, der vel overraskede mig ved sit venlige
Udsende. Næste Morgen stod jeg tidligt op for at
nyde Gæst af mit korte Besøg, men saa til min
Bedrøvelse at Alt var indhyllet i en Kold, tæt Strand-
Tæppe, saa man imellem ikke kunde see Gjenstande
der var ganske nær. Kl. 9 vilde jeg ikke vente længer,
men gik ind med Ploneratus. Jeg følger her ikke
Vandring, men opskriver Gjenstandene jeg saa som
de ligger for Minanden naar man gaar fra Gaarden
imod Nord og saa Pjuten rundt. Først kommer da
Gaardens Have, som gjorde et yderst behageligt Ind-
tryk paa mig. Jeg holder ikke af Blaver i det Hele
og forstaaer slet ikke at skatte mere nyere engelske
Anlæg, selv dem paa Fredens borg, som Jantner
Roth har anlagt og som vel høres til de bedre,
kan jeg dog ikke ret glæde mig over. De sedvan-
lige, nu brugelige Anlæg med store fattige grøn-
letter og Gange i de vilkaarligste, hensigtsløste
Krumninger, ere mig modbydelige. Men i-
mellem stunder kan et enkelt Parti i en Have
for mig have meget yndt tiltrækkende, som
Partiet med Bøgbom hækkeene i Krohaven i
Blombek o. a. fl.; dette gjaldt om hele denne Have.
Den er lille, har kun en bred krum Gang med
Rosenhække helt igjennem paa begge Sider, og
en lige, paa den ene Side begrænset af
af Længerne og paa den anden Side staaer en
Række unge, kraftige Asketræer, der ikke ere hø-
re end Længden, men deilige alligevel i deres
ungdommelige Frødhed. Det er ikke Roserne
eller Asketræerne eller Haalen i de mellem

liggende Quarterer, som gjorde mig den saakjær,
at det er det hele Andet, den synes saa stor og er
saa fordringsløs, Gangen saa naturlig hængt,
at man gaar i den med samme Lethed, som
fra en Stie over Marken — det er en klare
som i holdt af. Derefter bliver det første i
saa Paradisvæden af Børstene kaldet:
Smørhullet. Jeg antager at de finder en saadan
Smørso' i et Græspad saa deligt at de tillægger
samme Steder dette økø Navn; paa Frederiks
værk haade og saa en øde yndigste. Bletter det
samme Navn, og fine Folk sagde at både paa det
med Navne, ligesaa økø i en anden Retning,
saasom: Muesødet ligesom man der har kaldt
denne Dal: Paradisvæden, et Navn der dog i
min Daen klang sødt og af mine Fine
aldeles blev billigt. Denne Dal ligger langt
fra Gaarden inde paa Odden, men den smalle
liggende Strækning er som hele Nephones
avenue og har ved den nordre Hjørde intet
Maasindeligt. Paradisvæden er en rund
Dal, hule eller Lænkning, saa man i en
lille Afstand kun ser en Stribe, danner
ved Tappene af de Tjørne der vage med i den;
Disse er rigt gjensæm elyngede af vild Hæn-
de, der giver Dalen et yppigt og mildt
Udsende, der i højeste Grad forbauser, da
den ligger helt inde med Bjænten, der har
intet mindre end mildt i sit Udsende.
Nogle af Tjørnene er hvide stammede, som den,
der staa i Jagersborg Lynghave, og det hele

er virkelig meget kjært. Et længere stede, lige
paa Stranden er igitte en tornebeget Klæft, et rigtigt
Nævehjern. Endnu yderligere betragtede vi et ned-
styrtet Stjippe af enegen fin rød Leerart. Den
Farve var som brunt lys Okker seset i Olie og Mas-
sen saa fin, at man, ved at gnide det mellem Fingre-
ne, ikke finder det mindste Korn, og saa feed at det
vanskeligt vilde slippe Stikken, hvormed vi stak i
den flygtige Masse. Ogsaa her et Læs af ligende
Beskaffenhed var der, og jeg troede, det maatte kun-
de anvendes til Et eller andet. Selvf. Pibsten har
intet Mædhadigt; Klinten er ikke meget høj, for-
en del grøn. Oppe paa Spidsen er Skansen anlig-
fra Krigens Tid. Min Fader havde her Lemman-
de, og han har fortalt, at Falkene vare indkvarterede
i Jordhytter, som de selv gravede, og overmalte
med rød farve, de fandt i Klinterne; jeg formoder
den oven omtalte røde Læs kortet blev anvendt;
ogsaa kraftig gul Okker saae jeg flere Steder. En
glænde Hagle, var deres Kækkelaad, og dermed
klisset færdigt. Naar man nu gaar yderst inde
for langt med den søndre Side, da vil man
finde mest interessante Ting. Oppe fra Batteri-
et seer det godt ud at see ind over Landet, da man
har Vandet og de smukt krummede Bredder paa
begge Sider, haardt i Nord og Syd; jeg gjorde to raa
Udkast af disse smukke Partier, men maatte
beklage sin flygtige Taage, der kun i Øieblikke lod
mig skimte de fjernere Banker, og ved alle
mine Tegninger fra disse to Dage, den Flygtig-
hed hvormed de ere gjorte som Følge af den

knappe Tid jeg havde. Først var man paa Land-
 siden en delig Klint, bevoxet med blaagraa
 Bærke og paa den øverste Rand kærret med Fjær.
 Længere inde en lille Fiskerhytte ved Foden
 af en lille hvi Skanse, paa hvis Væde en
 hvid Torne. Et godt Stykke istidligere ligger som
 et Fjærg det smukke Barnebjerg; paa den Side
 der vender indad mod Fjorden er et Hildevæld, hvis
 Væde farver et Stykke af Skraaningens baidiggrin.
 Lidt indenfor Barnebjerg i Vandet ligger Blak,
 den store Sten, der af Long over Prinds Waldemars
 Løb stak Blaudet ~~inde~~ i Vandet, som der staaer
 i den smukke Kiempeise. Og saa en Tappet
 af den over Vandpladen, men man sagde mig,
 at der imellem den og Kysten var 3 Farne
 Vand lige ved Stenen, saa den maas ikke være
 saa ringe, og fæjer kunne gaa indenfor den.
 Længere hen fandt jeg en Leerklint af en saa
 påfaldende vild Form, at jeg ikke kunde lade
 være at tegne den. Den var næsten lodret, sli-
 ket glat af Regnen og stærkt furet af det ud-
 skjællende Regnvand; her mødte det os ret at
 nedvalte store Steene, som sad i Skraaningens
 eller lave deroppe tæt ved Kanten, med stor Væl-
 senhed vilde de røbe, og naar een maade
 Vandet eller tørrede med en Anden, mødte
 vi os ret. Man antog ogsaa Lige indenfor denne
 Klint var Vindes kilde, jeg fik skrevet om, og fra
 mig af var Klinterakken næsten dannet i de
 seiligt og meest maleriske Former. Og
 kan dogre mig over den lystidelig at vilde lig-

ne disse vilde Strandbakker med Norge og Schonen,
hvor kan Leer og Landbakker ligne Bjerge af
Steen? og hvorfor er det ikke godt nok at det ligner
Danmark? Der er netop Danmarks Hjst i sin
edleste, men tillige vildeste Karakter. For Dan-
mark kunde vi sætte Sjælland - vi kjender ikke
Klitterne derovre ved Vesterboovad. Men undoes
maa man rigtig nok, naar man tænker paa
Sjællands Hjst langs Praesind, hvor ventlige Bø-
geskove gaar lige ind til Sundet, hvor Hjsten
er livlig og bebyggel med Læser og Lyststeder
hele Væien, og den samme lille Ø kan i Nord
Vest vise sig saa barsk og vild. Hvor hemmen
det dog, at vi føler mig mere tiltrukket af dette
end af hiint. Den blinde Hjst, hvor man alle
Øjeblikke møder Sammen med Praesaller, er
mig dog langt fra saa kjær som denne Tunge,
hvor Brøder Natas og vi vandrede i grove Klee-
ber og ikke saa andet Levende end en enkelt
Mange, en stor Ven! af dem som Brøderne
kalder: Torske-Marex eller Ma'ev, og anden
Lyd hørte vi ikke, end Strandfuglenes Riben og
Fløiten. Vi var saa glad, min og Kjens To-
so. Vi var bleuet mig langt længere og dyrkere
er ved mit nye Bekjendskab med dens best-
ligste Aljorne; og det dertilgjorte næsten havde vi
endnu ikke set. Den søgt Klitter fortæller
med sine Afveiringer. For, et Par Gange var
der nogle Klitter og ved at omgaae en liden frem-
trædende Bjerg befandt vi os atter i en af disse

viendommelige Dale eller Lænkningene, hvor
Klinten træder tilbage, saa der dannes en
Klitting mindst begrændset i Dybden af en
krum grøn Flade, ind mod Blauet afbrudt
til begge Sider af de steile Klinte. Denne
kaldtes Grimodaleu - der var i den intet Vand-
løb, men enten i den, eller en mindre, og
senere kom til, var det at jeg saa en Masse
Steen med ovenpå; Steen man havde skaffet bort
fra Marken og nedstyrtet her, hvor man
nemmest blev af med dem; men Skraaningene
hvor de vare nedvæltede var ikke saa stærk, at
de kunde løbe langt; de støjte langt, og der
var mange store; de dannede en heel Masse, og
ovenpå dem en stor Mængde mindre. Det
saa ind som et en fremstyrtende Masse, der
truede med at knuse, hvad der maatte komme
i Veien. Det her Beskræve saa jeg paa to An-
springe - een om Formiddagen og een om
Eftermiddagen; om nærmere Tiden sig, saa
jag maatte tænke paa et andet tilbage til Gaar-
den hvorfra jeg samme Aften skulde ride til
Kallundberg igjen. Men længe havde en grim
Skrant

28 August

stillet mig i Veien; den maatte jeg først see. Da i kom
nærmere til den, blev den høj, og sagde med Tjipp
op i den mørkeblaa Luft; Vindst havde nemlig forandret
sig, og det derligste varne Løskind afløst den kold, fag-
lige Formiddagsvaar. Vi nærmere og denne Klint om-
krent i samme Retning, som Løskindene paa denne